

SPECIFICUL TRATĂRII INSTRUMENTELOR DE PERCUȚIE ÎN MUZICA DE JAZZ DIN ANII 1950

THE SPECIFICS OF PERCUSSION INSTRUMENTS TREATMENT IN THE JAZZ MUSIC FROM THE 1950S

PETRU MOISEEV¹,

doctorand,

Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice

<https://orcid.org/0009-0007-8940-7526>

CZU 78.036.9(73)

[780.8:780.62.085.3]:781.68

DOI <https://doi.org/10.55383/amtap.2023.2.07>

În centrul atenției autorului se află instrumentele de percuție de origine jazzistică din anii 1950. Scopul autorului constă în analiza trăsăturilor interpretative dezvoltate în cadrul a două curente principale ale jazzului din această perioadă și anume: West Coast Jazz și East Coast Jazz. Specificul stilistic al bateriștilor stilului cool se remarcă prin modul de exprimare reținut – atât în momentele de acompaniament cât și în cele solistice. C. Hamilton a fost unul dintre primii toboșari moderni care a avut curajul de a renunța la ritmurile jazzului din perioada clasică. Interpretul a creat modele ritmice deosebite și memorabile, folosindu-le ulterior drept acompaniament. În loc să utilizeze chimvale ride și high-hat-uri în acompaniament, C. Hamilton implementa toba mică sau tom-tom-ul drept voce principală. Prin urmare, fiecare piesă avea modele ritmice individualizate și propriul său colorit. Stilul principal al jazzului de pe East Coast Jazz a fost hard bop-ul, fiind reprezentat de către marii bateriști precum Philly Joe Jones, Roy Brooks, Louis Hayes, Art Taylor, Roy Haynes, Roger Humphries, Elvin Jones, Lex Humphries, Max Roach, Art Blakey, Mickey Roker, Ben Riley, Jimmy Cobb, Frankie Dunlop, Billy Higgins.

Cuvinte-cheie: jazz, percuție, West Coast Jazz, East Coast Jazz, cool, hard bop, interpretare

In the center of the author's attention are the percussion instruments of jazz origin from the 1950s. The purpose of the paper consists in the analysis of the interpretative features developed within two main currents of jazz from this period, namely: West Coast Jazz and East Coast Jazz. The stylistic specificity of the cool style drummers stands out through the restrained way of expression – both in the accompanying and solo fragments. C. Hamilton was one of the first modern drummers who had the courage to abandon the jazz rhythms of the classical period. The performer created distinctive and memorable rhythmic patterns, later using them as accompaniment. Instead of using ride cymbals and high-hats in the accompaniment, C. Hamilton implemented the snare drum or tom-tom as the main voice. Therefore, each piece had individualized rhythmic patterns and its own coloring. The main style of East Coast jazz was hard bop, represented by great drummers such as Philly Joe Jones, Roy Brooks, Louis Hayes, Art Taylor, Roy Haynes, Roger Humphries, Elvin Jones, Lex Humphries, Max Roach, Art Blakey, Mickey Roker, Ben Riley, Jimmy Cobb, Frankie Dunlop, Billy Higgins.

Keywords: jazz, percussion, West Coast Jazz, East Coast Jazz, cool, hard bop, performance

Introducere

În anii 1950, *mainstream-ul* jazzistic a fost divizat în două curente diametral opuse – West Coast Jazz (*Coasta de Vest*), pe de o parte, și East Coast Jazz (*Coasta de Est*), pe de altă parte. Iată cum caracterizează stilul *Coastei de Vest* autorul britanic Pat Bauer: „Culoarea sunetelor tindea spre pasteluri, *vibrato*-ul era lent, iar toboșarii cântau mai blând și mai puțin interactiv decât în *bop*, *hard bop* și alte stiluri moderne care coexistau cu stilul *cool*. Se manifestă, de asemenea, un interes reînnoit pentru improvizația colectivă a instrumentelor melodice. În cadrul stilului, totuși, are loc o varietate considerabilă de stări emoționale, nivelul de complexitate și aranjament” [1]. Într-adevăr, stilul bateriștilor

1 E-mail: peter.megadrummer@gmail.com

de pe *Coasta de Vest* se caracterizează printr-un mod unic de exprimare, prin reținerea sa – atât în acompaniament cât și în fragmente *solo*. Cei mai faimoși bateriști de jazz de pe *Coasta de Vest* sunt considerați Mel Lewis, Shelly Manne, Larry Bunker și Chico Hamilton.

Aportul lui Chico Hamilton la perfecționarea instrumentelor de percuție

Una dintre formațiile apărute în Statele Unite ale Americii în perioada vizată este un *combo* condus de bateristul Chico Hamilton. În anul 1952 împreună cu saxofonistul Gerry Mulligan, C. Hamilton și-a format propria trupă, folosind instrumente unice pentru *mainstream*-ul jazzistic, precum: chitară electrică, violoncel, corn, flaut [2 p. 188], acesta reușind să-și creeze propriul stil de jazz și anume stilul *cool*, care a avut mai multe tangențe cu muzica de cameră de orientare academică. Compozițiile cvintetului se deosebeau prin profesionalismul aranjamentelor, perfecțiunea și muzicalitatea instrumentiștilor, prin structuri compoziționale – logice și bine puse la punct. După cum afirmă sursa de referință, C. Hamilton a fost „o figură extraordinară a jazz-ului modern, o personalitate strălucită, creativă, un experimentator. După ce și-a început cariera ca muzician al stilului *swing*, s-a impus ulterior drept unul dintre cei mai proactivi inovatori în domeniul stilisticii jazz-ului modern; unul dintre maeștrii proeminenți ai *mainstream*-ului; a contribuit la dezvoltarea și reînnoirea tradițiilor *swing*-ului (...). El a cultivat compozițiile instrumentale netradiționale „fără clape” și a experimentat activ în domeniul sunetului de ansamblu” [3]. Aportul percuționistului a fost unul complex: pe lângă inovațiile introduse în stilul de interpretare la tobe, muzicianul a influențat considerabil originalitatea sunetului cvintetului lui, determinată, în primul rând, de utilizarea unui violoncel *solo* pe lângă diverse instrumente de suflat și saxofon, acompaniate de un grup de ritm format dintr-o chitară electrică, contrabas și tobe. Stilistica compozițiilor ansamblului lui C. Hamilton a asimilat unele influențe ale artei muzicale europene post-romantice și impresioniste. C. Hamilton a avut mulți adepți atât în rândurile publicului cât și printre colegii săi: unul dintre cele mai faimoase ansambluri care a experimentat într-o direcție similară la începutul anilor 1950 a fost faimosul *Modern Jazz Quartet*. Ca interpret la instrumente de percuție, C. Hamilton și-a câștigat o reputație de muzician remarcabil, cu capacități nelimitate și ca un improvizator priceput. Deși el este considerat exponent al stilului *cool*, aportul lui în evoluția jazzului este mult mai largă. Stăpânind cu măiestrie nuanțele de înălțime și timbru, el a demonstrat capacitatea de a cânta nu numai în funcția ritmică „percusivă”, ci și ca „voce melodică”, ca solist în cadrul ansamblului de jazz. Este autor al unui număr mare de compoziții și albume experimentale. Cariera lui în domeniul înregistrărilor era una prodigioasă, acoperind perioada de la anul 1955, când au apărut 3 albume – *Chico Hamilton Quintet featuring Buddy Collette*, *The Original Chico Hamilton Quintet*, *Live at the Strollers*, până la ultimele sale albume apărute în anii 2011 și 2013, respectiv, *Revelation*, *Euphoric* și *The Inquiring Mind (Joyous Shout!)*. Iată cum caracterizează aportul lui C. Hamilton cercetătorul jazzului din Statele Unite ale Americii, M. Griedly: „Chico Hamilton a fost unul din primii toboșari moderni, care se îndepărtează de la interpretarea desenelor ritmice convenționale de tip *riderhythm*. Imaginația muzicală a lui Hamilton este fertilă, orchestrală, subtilă. Este cunoscut prin generarea *pattern*-urilor neobișnuite și captivante. În loc să utilizeze chimvale *ride* și *high-hat*-uri în acompaniament, Hamilton la fel se folosea de *snare drum* sau un *tom-tom* ca voce principală în modelul său de acompaniament. Fiecare piesă poseda un model ritmic aparte și o culoare unică a instrumentelor de percuție” [2 p. 188].

Art Blakey ca exponent al stilului *hard bop*

Spre deosebire de *West Coast Jazz*, stilul principal al jazzului de pe *Coasta de Est* (*East Coast Jazz*) a fost *hard bop*-ul, fiind reprezentat de către marii bateriști precum Philly Joe Jones, Art Taylor, Roy Haynes, Max Roach, Art Blakey, Mickey Roker, Ben Riley, Jimmy Cobb, Frankie Dunlop și alții. În literatura de specialitate *hard bop*-ul este considerat ca etapa următoare a stilului *bebop*, ca o dezvoltare ulterioară a particularităților lui estetice și stilistice. De exemplu, Adam Augustyn relatează

următoarele: stilul „cunoscut sub numele de *hard bop* sau *funky*, a încorporat elemente de muzică *gospel* și *rhythm and blues*. Horace Silver a fost cel mai proeminent pianist, compozitor și *bandleader* din această perioadă. Cannonball Adderley și Art Blakey au condus alte combo-uri *hard bop*” [4]. La fel ca și stilul *cool*, *hard bop*-ul a venit cu inovațiile sale reflectate în limbajul muzical al curentului dat, evidențiate sub aspect melodic, armonic, ritmic și timbral. Cele mai semnificative schimbări în ceea ce privește interpretare la instrumente de percuție a introdus bateristul și *bandleader*-ul american Art Blakey (1919-1991).

În 1954, împreună cu pianistul și compozitorul de jazz Horace Silver, A. Blakey a fondat formația *Jazz Messengers*, cu care a promovat multiple turnee în Europa și a realizat înregistrările pentru Casa de discuri *Blue Note* (1955-61). După cum afirmă Amy Tikkanen, „încurajând tinerii muzicieni să devină membri ai *Jazz Messengers*, Blakey le-a oferit o experiență valoroasă ca interpreți de jazz; de-a lungul anilor, ansamblul a inclus muzicienii de jazz de seamă precum Clifford Brown, Donald Byrd, Benny Golson, Johnny Griffin, Jackie McLean, Lee Morgan și Wayne Shorter” [5]. Art Blakey este remarcat pentru extraordinarele sale *solo*-uri la tobe, care au contribuit la definirea curentului *hard bop*, dându-le tobelor un statut solistic bine pronunțat. Stilul său de interpretare instrumentală se caracterizează prin aplicarea așa-numitor *pressrolls*, un procedeu de interpretare la tobe, răspândit în jazzul clasic, când „un bețișor cântă optimi, în timp ce celălalt bețișor sare peste capul tobei mici” [6]. Printre alte procedee practice de A. Blakey putem nominaliza ritmurile încrucișate sau *tremolo* care „începeau ca tremurături liniștite, transformându-se în explozii frenetice” [5].

Art Blakey a avut un rol imens în construirea dramaturgiei generale a compozițiilor, adesea ieșind în prim-plan în sunetul *combo*. El sublinia hotarele formei muzicale a compozițiilor cu ajutorul figurilor ritmice și variate a gradațiilor dinamice. Adesea el, ca și percuționist, controla starea de spirit a compoziției întregi, alegând fie momentul de creștere, fie de scădere a tensiunii. Foștii săi membri își aminteau că erau obligați să monitorizeze gradul de intensitate a improvizațiilor lor, crescând treptat tensiunea în timp ce își executau *solo*-urile. Prin urmare, maniera de interpretare a lui Art Blakey contribuia la construirea profilului dinamic al compozițiilor, la schimbarea stărilor de tensiune și relaxare ca o parte esențială a compoziției jazzistice. Ne vom adresa la caracteristica stilului interpretativ al lui Art Blakey formulată de cercetătorul M. Griedly: „El a fost capabil să indice și să sublinieze tranzițiile din cadrul fiecărei piese în funcție de figuri pe care le-a cântat și de diferite niveluri ale sunetului pe care le-a folosit” [2 p. 203].

Concluzii

Pe marginea celor menționate mai sus, putem face unele concluzii.

1. Anii 1950 au semnat un pas înainte în afirmarea instrumentelor de percuție ca o parte importantă a interpretării jazzistice. S-au format două tradiții diferite (sau chiar opuse) de interpretare apărute în cadrul celor două curente ale jazzului modern: *West Coast Jazz* și *East Coast Jazz*.

2. Au fost introduse unele concepte sonore noi în tratarea instrumentelor de percuție: o manieră mai reținută, cu evitarea sonorităților tari, cu paleta mai fină și delicată în cadrul curentului *cool* și, invers, accentuarea mai amplificată a bătăilor de bază în cadrul curentului *hard bop*.

3. Inovațiile timpului sunt prezentate de conceptul ritmic al lui Art Blakey, care elabora prin intermediul setului de percuție un profil dinamic de interpretare, bazat pe alternarea stărilor de tensiune și relaxare, pe nuanțele *forte* și *piano*.

4. Aportul lui Chico Hamilton, la rândul lui, constă în lărgirea posibilităților expresive ale instrumentelor de percuție, depășirea limitelor tobelor și transformarea funcțiilor tobelor – de la acompaniament spre „voce melodică” în ansamblul de jazz de tip *combo*.

Referințe bibliografice

1. Cool jazz [online]. In: *Britannica* [accesat 23 dec. 2023]. Disponibil: <https://www.britannica.com/art/cool-jazz>.
2. GRIEDLY, M. *Jazz Styles: History and Analyses*. New Jersey: Prentice Hall, 1997.
3. ОЗЕРОВ, В.Ю. Гамильтон Чико [online]. In: *Megabook*: Универсальная энциклопедия Кирилла и Мефодия [accesat 19 dec. 2023]. Disponibil: <https://megabook.ru/article/%D0%93%D0%B0%D0%BC%D0%B8%D0%BB%D1%8C%D1%82%D0%BE%D0%BD%20%D0%A7%D0%B8%D0%BA%D0%BE>.
4. Bebop [online]. In: *Britannica* [accesat 28 noiem. 2023]. Disponibil: <https://www.britannica.com/art/bebop#ref244261>.
5. Art Blakey [online]. In: *Britannica* [accesat 02 sept. 2023]. Disponibil: <https://www.britannica.com/biography/Art-Blakey>.
6. *Preservation Hall Lessons* [online]. [accesat 23 dec. 2023]. Disponibil: <https://lessons.preshallfoundation.org/lesson/drum-set-technique/#:~:text=Press%20Rolls%20evolved%20in%20early,Roll%20Offs%20and%20Press%20Rolls>.